

UNIVERSITATEA “OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE

REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT

**ANOTHER OVID: DISRUPTIVE MYTHOLOGY AND
TOPOGRAPHY IN EARLY MODERN ENGLISH DRAMA**

UN ALT OVIDIU: MITOLOGIE ȘI TOPOGRAFIE DISRUPTIVĂ ÎN DRAMA
MODERNITĂȚII ENGLEZE TIMPURI

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. habil. Monica MATEI-CHESNOIU

Student doctorand:

Carmen Martinaș (Florescu)

CONSTANȚA

2018

CUPRINS

Introducere: Spații scenice imaginare specifice lui Ovidiu

1. Ovidiu în perioada Renașterii: intertextualitate și spațialitate
2. Varietate în interpretare: note referitoare la opera lui Ovidiu tradusă de Golding
3. Contexte disputate: interpretări critice ale aluziilor ovidiene

Capitolul 1: Ovidiu, exil și texte tipărite din perioada Elisabetană și iacobină

- 1.1. Modele umaniste ovidiene în Anglia perioadei modernității timpurii
- 1.2. Călători englezi și exilul lui Ovidiu la *Pontul Euxin*
- 1.3. Geografia nouă și spațiile metaforice ovidiene

Capitolul 2: Metamorfoze spațiale shakespeariene: *Titus Andronicus* și *A Midsummer Night's Dream*

- 2.1. Metafore ale schimbării spațiale și mitologie ovidiană
- 2.2. Teatralitate disruptivă și corpul pe scenă
- 2.3. Topografie ovidiană și spațiul scenic shakespearian

Capitolul 3: Rescrierea lui Cupidon din opera lui Ovidiu în drama Elisabetană: John Lyly și Christopher Marlowe

- 3.1. Cupidon și politica elisabetană
 - 3.1.1. *Gallathea* lui John Lyly și autoritatea erotică a lui Cupidon
 - 3.1.2. Dragoste neconvențională: *Dido, Queen of Carthage* de Marlowe
- 3.2. Cupidon și Spațiul englez din perioada elisabetană
 - 3.2.1. Cupidon cel rătăcitor și spațiul: *Gallathea* lui John Lyly
 - 3.2.2. Femeile, Cupidon și spațiul: *Dido, Queen of Carthage* de Marlowe
- 3.3. Cupidon și cultul Elisabetei
 - 3.3.1. Cupidon și partenerii de căsnicie ai Elisabetei
 - 3.3.2. Cupidon și autoritatea Elisabetei

Capitolul 4: Eroine ovidiene în drama elisabetană și iacobină

4.1. Ariadna, “Ariachne” și Arachne: combinație intertextuală teatrală

4.1.1. Rolurile Ariadnei: Julia în *The Two Gentlemen of Verona*

4.1.2. Ariadnele din *A Midsummer Night's Dream*

4.1.3. Arachne și “Ariachne” în *Troilus și Cressida*

4.2. Atalanta, Hermione și *ekphrasis*

4.2.1. Atalanta și feminitatea năucitoare

4.2.2. Hermiona și arta teatrală

4.3. Dido, Medea și Scylla: aluzii la locuri barbare

4.3.1. Dido și Cartagina burlescă în *Dido, Queen of Carthage* de Marlowe

4.3.2. Medea și metamorfoza personajului în *Alphonsus, King of Aragon* al lui Greene

4.3.3. Scylla și Charibdis în *The Merchant of Venice* de Shakespeare

Capitolul 5: Topografii ovidiene: Hellespontul în burlesc și tragedie

5.1. Spațiul geografic antic și Hellespontul Ovidian

5.2. Alterarea comică a unui model tragic: *Hero and Leander* de Marlowe

5.3. Hero, Leander și Hellespontul în tragedie și comedie

5.3.1. Meta-teatricalitate: *Bartholomew Fair* de Ben Jonson

5.3.2. Veneția și Hellespontul amenințător: *The Insatiate Countess* de John Marston

5.4. Imaginație spațială și topografie teatrală

5.4.1. Hellespontul clasic și golit de esență al lui Shakespeare

5.4.2. Hellespontul burlesc și patriotismul britanic în piesele de inspirație romană din perioada elisabetană și iacobină

Concluzii

Opere citate

REZUMAT

Aluziile mitologice și topografice, mai fertile și mai trecătoare decât alte tehnici poetice, oferă o modalitate de investigare și înțelegere a sensului literar. Solicitând intervenția unui autor, prezența unui text-sursă și interpretarea unui public, aluziile literare desfid explicația simplă. Ovidiu a fost recunoscut de mult timp ca fiind poetul chintesențial al sexului, al violenței și al victimizării politice, însă multe abordări critice ale influenței sale rămân tentante și incomplete. Accentul a fost pus mai degrabă pe Ovidiu ca reprezentant al unei construcții culturale decât pe o expresie a spațialității teatrale dinamice. Prezenta disertație doctorală susține ideea că dramaturgii și alți scriitori elisabetani și iacobini nu oglindesc atât de mult pe Ovidiu, ci își vorbesc unul altuia în aluzii mitologice și topografie metaforică ovidiană, în funcție de genul literar abordat de fiecare dintre ei. Pentru mulți dintre ei, alegerea lui Ovidiu ca model literar devine, în sens larg, mijlocul de autoidentificare în cadrul culturii proprii. Creșterea și declinul influenței lui Ovidiu în perioada modernității timpurii oferă un model de influență poetică și o rețea de dezbateri intelectuale—locul "altui" Ovidiu. Dramaturgii modernității timpurii au folosit instrumentele proprii pentru a asimila imaginea lui Ovidiu în spațiul dinamic al scenei, perturbând aluziile convenționale prin mișcarea corpului și spațialitatea teatrală, în conformitate cu principiile ambiguității și jocului interpretativ liber.

Această teză contribuie la un număr crescând de studii literare geocritice și spațiale, ce modelează, în același timp, o abordare îmbogățită a studiului intertextualității elisabetane și iacobine. Bazându-se pe metodologia recentă în geocritism, geografie culturală, istorie culturală și intelectuală, precum și critică feministă, teza de doctorat reevaluează contribuția lui Ovidiu la reconfigurarea concepțiilor moderne despre spațiul, locul și paradigmele culturale. Capitolul 1, intitulat "Ovidiu, exilul și textele tipărite în perioada elisabetană și iacobină," discută un corpus relevant de texte tipărite, publicate în Anglia în perioada 1590-1615, care folosesc aluzii la Ovidiu. Corpusul textelor elisabetane analizate în subcapitolul intitulat "Modele umaniste ovidiene în Anglia modernității timpurii" (1.1) include Introducerea la traducerea din 1581 a *Iliadei* lui Homer de către Arthur Hall, continuarea cu *Chronicles* ale lui Raphael Holinshed în *The Annals of Scotland* de către Francis Bouteuille, Prefața la *The instruction of a Christian man* (1580) de către scriitorul-călugăr R. Hoper, *The Anatomy of Abuses* (1583) de către pamfletarul

Philip Stubbes și cartea emblemelor lui Geoffrey Whitney intitulată *A choice of emblems* (1586). Analiza acestor texte arată că scriitorii elisabetani au folosit aluzii la Ovidiu pentru a se concentra asupra unui anumit punct al argumentării lor. Ei motivează importanța traducerilor din clasici pentru cultura elisabetană; folosesc retorica și istoria pentru a aduce în prim-plan teme primordiale din Ovidiu; explică și detaliază regulile necesare pentru un comportament și o viață virtuoasă prin utilizarea exemplelor din Ovidiu; comentează preceptele didactice dând exemple de la Ovidiu; dau exemple de pamflete împotriva pieselor de teatru cu *sentințele* lui Ovidiu și diseminează instruirea moralizatoare prin intermediul emblemelor.

Subcapitolul intitulat “Călători englezi și exilul lui Ovidiu la *Pontul Euxin*” (1.2) analizează o selecție de texte în limba engleză, cum ar fi *A direction for trauailers: Taken out of Iustus Lipsius* a lui John Stradling (1592); *The Estates, Empires, & Principallities of the World* de Pierre Avity (1615); *Theatrum orbis terrarum* lui Abraham Ortelius (1601, 1608); *Speculum Britanniae* a lui John Norden (1593); și scrierea lui William Biddulph *The travels of certaine Englishmen into Africa, Asia and to the Black Sea* (1609). Autorii de călătorie, cum ar fi Nicolas de Nicolay în *The nauigations, peregrinations and voyages, made into Turkie* (1585), îl citează pe Ovidiu ca pe o autoritate în ceea ce privește zona Pontului Euxin. Argumentez că Ovidiu este simbolul exilului pentru scriitorii de călătorie și geografie din perioada modernității timpurii, care descriu ambivalent teritoriile străvechi ale Tomisului îndepărtat. Ei abordează tema ovidiană a exilului ca pe o antiteză pentru revenirea la domiciliu. Subcapitolul intitulat “O nouă geografie și spații metaforice ovidiene” (1.3) arată că Ovidiu este citat în contextul explorării transatlantice de către William Cuningham, a cărui *Cosmographical glasse* (1559) menționează considerarea lui Ovidiu expert în cosmografie. Preotul franciscan francez André Thévet, în discursul său despre Lumea Nouă, intitulat *The new found worlde, or Antarctike* (1568), îl citează pe Ovidiu când se referă la tehnologie. Thomas Blundeville, în cartea sa despre navigație și cosmologie intitulată *M. Blundeville his Exercises* (1594), discută despre Ovidiu și calendarul roman. Spaniolii cosmografi Pedro de Medina (1581) și Martín Cortés (1589) rezolvă probleme de navigație din Lumea Nouă, încorporând metaforele ovidiene ale spațiului. Analizele de texte care formează corpul acestui capitol au arătat că aluziile ovidiene sunt folosite pentru a promova spațiile Lumii Noi pentru cititorii europeni. După cum susțin în Capitolul 1 al acestei teze, scriitorii englezi de non-ficțiune se identifică cu figura poetică ovidiană și creează un spațiu discursiv al emoției în legătură cu poetul latin, configurat de ambiguitate și dedublare.

Capitolul 2, intitulat “Metamorfoze spațiale shakespeariene: *Titus Andronicus* și *A Midsummer Night’s Dream*,” reconceptualizează influența lui Ovidiu asupra pieselor lui Shakespeare, subliniind structurile și motivațiile ideologice paralele în opera ambilor poeți din perspectiva spațialității. Utilizez conceptele geocritice “experiența locului” și “deplasarea” (Tally, “Series Editor’s Preface” 2016, x) pentru a arăta că, deși metaforele ovidiene familiare sunt adoptate în fața audienței, înțelesurile sunt strămutate de la asociațiile lor obișnuite și s-au transformat în declanșatori de emoții puternice în cadrul rețelei spațiale a scenei. În subcapitolul “Metaforele schimbării spațiale și mitologia Ovidiană” (2.1), demonstrez că ambele piese analizate în acest capitol prezintă personajele mitologice ovidiene (Philomela, Pyramus și Thisbe) într-un mod disruptiv și hibridizat, care replică metaforele schimbării generate de modelele ovidiene, plus o dimensiune spațială a emoțiilor dramatice, caracteristică spațiului scenei. Subcapitolul intitulat “Teatralitatea perturbatoare și corpul pe scenă” (2.2) interpretează *Titus Andronicus* și *A Midsummer Night’s Dream* ca texte metaaluzive, metateatrale. Susțin, de asemenea, că Shakespeare demonstrează o tendință creativă de a prezenta audienței provocări interpretative care inversează explicațiile imitative tradiționale prin crearea de inovații hibride ale aluziilor ovidiene.

Subcapitolul intitulat “Topografia ovidiană și spațiul scenic shakespearian” (2.3) se bazează pe teoria lui Robert Weimann referitoare la conceptele *locus* și *platea* (180), pentru a susține că Shakespeare creează spațiul povestirilor lui Ovidiu — sau topografia Ovidiană — într-o manieră specifică dramei, prin suprapunerea mai multor planuri de spații fictive: geografia mitologiei clasice, geografia ovidiană a aluziei și spațiul scenic, care include toate aceste spații suprapuse. Shakespeare realizează o interpenetrare complexă a mai multor spații, folosind tehnici metateatrale, în special *mise-en-abyme*. Argumentul general din capitolul 2 al acestei teze este că, în piesele timpurii, *Titus Andronicus* și *A Midsummer Night’s Dream*, Shakespeare se bazează în mare măsură pe aluzia ovidiană ca mijloc de caracterizare, construcție spațială și mișcare dramatică. Cu toate acestea, această tendință aluzivă a lui Ovidiu este intens disruptivă, având impact asupra paradoxurilor implicate în trecerea de la poem la acțiune dramatică. Rezultatul este crearea de spații hibridizate, acestea având la bază rezultatul apropiării, combinării și inversării. Metamorfoza și folosirea personajelor și locurilor mitologice / arhetipale sunt adaptate structurilor dinamice ale spațiului scenei.

Ca o degvizare a dorinței erotice, o figură clasică pentru autoritatea poetică și parodia politică, Cupidonul lui Ovidiu este reprezentat în drama elisabetană și iacobină ca posedând abilitatea unică de a participa și în același timp de a submina / denatura discursurile dramatice al căror punct central este. Capitolul 3, intitulat “Rescrierea Cupidonului lui Ovidiu în drama elisabetană: John Lyly și Christopher Marlowe,” are o bază importantă de cercetare în domeniu pentru a analiza încadrările dramatice ale Cupidonului lui Ovidiu legate de cultul Elisabetei în piesa lui John Lyly *Gallathea* (1588) și *Dido, Queen of Carthage* (1594) a lui Christopher Marlowe. În comedia lui Lyly și tragedia lui Marlowe, mitul lui Cupidon se referă la imaginea poetului elisabetan în confruntare cu ceilalți și cu puterea politică. În ambele piese, imaginea poetică difuză a lui Ovidiu este deformată satiric pentru a dezvălui conflictul teatrului elisabetan. Subcapitolul intitulat “Cupidon și politica elisabetană” (3.1) analizează transmigrarea motivului lui Cupidon de la Ovidiu la Lyly și la Marlowe. Argumentez că limbajul iubirii și dorinței care caracterizează afecțiunile intime ale îndrăgostitului elegiac și suferind din Ovidiu este un vehicul retoric primar pentru exprimarea literară a nemulțumirii politice în cele două piese discutate.

Subcapitolul “Cupidon și spațiul elisabetan englez” (3.2) examinează reprezentările spațiului (pădurile, peșterile, mediul rural din Lincolnshire și orașul Cartagina) în *Gallathea* lui Lyly în comparație cu *Dido* a lui Marlowe (ambele piese includ personajul Cupidon) pentru a demonstra că plasarea celor două piese perturbă presupuneri comune despre mitologia și topografia clasică a lui Ovidiu în legătură cu personajul Cupidon. Spre deosebire de orașele și locurile populate din aceste piese, unde autoritatea politică nu oferă prea mult spațiu pentru manipularea amoroasă, amplasarea pastorală a pădurilor, livezilor și peșterilor sugerează un mediu mitic care, simultan, corespunde dorințelor umane și se opune acestora — la fel ca dragostea. Subcapitolul “Cupidon și cultul Elisabetei” (3.3) prezintă modalitățile disruptive în care dramaturgii moderni au preluat poezia lui Ovidiu drept etalon pentru integrarea politicii și a termenului de *amor* și ulterior au adaptat modelul lui Ovidiu pentru a coincide cu prerogativele lor politice și poetice—în special pentru a vorbi despre inegalitatea care caracterizează relația dintre supus și suveran. Susțin că, deși Anglia a fost condusă de o femeie în perioada elisabetană, dramaturgii au folosit aluzii la Cupidonul lui Ovidiu și la poezia de dragoste pentru a distorsiona și submina cultul Elisabetei și imaginea susținerii femeii lider. *Gallathea* lui Lyly este reprezentativă pentru influența miturilor ovidiene asupra discursurilor laudative elisabetane, în

timp ce *Dido, Queen of Carthage* a lui Marlowe contestă convențiile din poetica acestor discursuri, prin provocările lansate de Cupidon către virtutea feminină.

Printr-o investigație a reprezentărilor temelor ovidiene și a eroinelor din *Metamorphoses* și *Heroides* în piesele elisabetane și iacobine, identificăm liniile neclare de la granița dintre imaginea renascentistă a lui Ovidiu și reprezentările femeilor din opera lui Ovidiu de către dramaturgi în conformitate cu specificul generic al acțiunii dramatice. Eroii ovidieni sunt re-contextualizați în piesele elisabetane și iacobine prin metafore care opun ideilor clasice de feminitate modurile teatrale pragmatice, așa cum se arată în capitolul 4, intitulat “Eroinele Ovidiene în drama elisabetană și iacobină”. Capitolul explorează felul în care eroinele mitologice din *Heroides* alui Ovidiu (Dido, Ariadne, Medea, Hermione) și din *Metamorphoses* (Atalanta, Cartea 10; Scylla, Cartea 8) au fost catalogate, combinate, reconcepute și re-contextualizate în piesele lui Christopher Marlowe (*Dido, Queen of Carthage*), Shakespeare (*The Two Gentlemen of Verona*, *Troilus and Cressida*, *The Winter's Tale* and *The Merchant of Venice*) și *Alphonsus, King of Aragon* a lui Robert Greene. În acest capitol susțin că rescrierile dramatice ale eroinelor lui Ovidiu pot servi ca un microcosmos pentru reprezentările disruptive ale spațiilor teatrale ale modernității engleze timpurii, privite din perspective clasice. Primul subcapitol, intitulat “Ariadne, Ariachne și Arachne: confluență intertextuală teatrală” (4.1), examinează pe eroinele ovidiene Ariadne (*Heroides* 10) și Arachne (*Metamorphoses* VI) așa cum sunt prezentate în piesele lui Shakespeare pentru a susține că Shakespeare folosește îmbinarea dintre mitul lui Arachne și povestea Ariadnei pentru a recrea spațiile textuale suprapuse și interpenetrabile ale aluziei ovidiene.

Al doilea subcapitol al capitolului 4, intitulat “Atalanta, Hermione și *ekphrasis*” (4.2), se bazează pe noțiunile de *ekphrasis* și “iconotext” (Wagner 1; 11; 15) din teoria literaturii postmoderne pentru a analiza eroinele ovidiene Hermione în *The Winter's Tale* și Atalanta în *As You Like It* ale lui Shakespeare. Susțin că legătura dintre text, imagine și descrierea retorică a operei de artă pe scenă recrează figurile feminine din Ovidiu cu persuasivitatea corpului viu al actorilor (băieți) de pe scena lui Shakespeare. Al treilea subcapitol al capitolului 4, intitulat “Dido, Medea și Scylla: aluzii la locurile barbare” (4.3), prezintă pe eroinele ovidiene Dido în *Dido, Queen of Carthage* a lui Christopher Marlowe; Medea în *The Comicall History of Alphonsus, King of Aragon* (1599) de Robert Greene; și aluzii către Scylla și Charibdis în *The Merchant of Venice* (1600) de Shakespeare. Argumentul se bazează pe abordarea geocritică, iar

secțiunea discută peisajele și spațiile alegorizate prin intermediul unor reprezentări dramatice ale acestor eroine din Ovidiu. Demonstrez că aceste figuri feminine creează un potențial subversiv în *toposul* spațiilor teatrale pe care le evocă. Dido, Medea și Scylla duc cu gândul la spații îndepărtate și barbare, care, în teatru, pot fi aduse la viață prin mitologia și topografia subversivă a lui Ovidiu.

Capitolul 5, intitulat “Topografiile Ovidiene: Hellespontul în burlesc și tragedie,” analizează peisajele poetic construite ale *Heroidelor* lui Ovidiu în legătură cu Hellespontul, așa cum este reprezentat în drama literaturii engleze din perioada modernității timpurii, din perspectiva geocritismului. Argumentez că spațiul geografic Ovidian al Hellespontului este tradus în spațiul cosmopolit al Londrei în comedia urbană și dezvăluie o topografie amenințătoare a pericolului în tragedie. Din aceste motive, drama modernității engleze timpurii rescrie reprezentările renascentiste deja modificate ale topografiei lui Ovidiu în moduri disruptive, subliniind astfel diversitatea din mediul teatral. Primul subcapitol al capitolului 5, intitulat “Spațiul geografic antic și Hellespontul ovidian” (5.1), se concentrează asupra textelor geografice din perioada modernității timpurii, scrise de către scriitori clasici (Plutarh, Solinus sau Pomponius Mela) în legătură cu *Double Heroides* 18 și 19 ale lui Ovidiu și ale mitului lui Hero și Leander. Arăt că aceste texte ovidiene au influențat construcția spațiului Hellespont în imaginația englezilor din perioada modernității timpurii. Al doilea subcapitol al capitolului 5, intitulat “Modificarea comicului unui model tragic: *Hero and Leander* a lui Marlowe” (5.2), analizează remodelarea creată de Christopher Marlowe a poveștii antice din poemul său *Hero and Leander*, în care Hellespont reprezintă un spațiu de diviziune și reuniune. Argumentez că, dat fiind faptul că povestea ovidiană a lui Hero și Leander era bine-cunoscută ca urmare a bogatei tradiții literare, spațiul Hellespont este un loc activat de semnificații conflictuale. Intertextualitatea profundă a lui Marlowe în *Hero and Leander* poate fi asociată cu cea a lui Ovidiu, mai ales în reiterarea temelor, locurilor și genurilor ovidiene. Al treilea subcapitol al capitolului 5, intitulat “Hero, Leander și Hellespont în tragedie și comedie” (5.3), examinează reprezentările din povestea lui Hero și Leander care evocă Hellespontul în imaginația spațială a englezilor din perioada modernității timpurii, redată atât în tragedie, cât și în comedie (*Bartholomew Fair* al lui Ben Jonson și *The Insatiate Countess* a lui John Marston). În timp ce în comedia lui Ben Jonson spațiul ovidian al Hellespontului este perturbat și transformat în teritoriul metateatral al satirei—cu personaje care realizează o interpretare a poveștii tragice într-

un mediu din Londra—în tragedia lui Marston Hellespont devine spațiul inversat al unui canal din Veneția—un spațiu cu conotații comice în contextul tragic. În ambele piese există o componentă metateatrală a spațiului Hellespontului, în care poemul lui Ovidiu și Marlowe se transformă în parodie. Chiar dacă *The Insatiate Countess* este o tragedie, aluziile spațiale ovidiene oferă ocazii pentru momentele autoironice și chiar comice.

Al patrulea subcapitol al capitolului 5, intitulat “Imaginația spațială și topografia teatrală,” examinează inversările și perturbările suferite de spațiul ovidian al Hellespontului și mitul clasic al lui Hero și Leander într-un corpus de piese de teatru shakespeariane (*Othello*, *Romeo and Juliet*, *Much Ado about Nothing*, *The Two Gentlemen of Verona* și *As You Like It*). Susțin că demistificarea povestirii ovidiene a lui Hero și Leander, atunci când s-a extins către spațiul Hellespontului dramatizat în piesele lui Shakespeare, reprezintă o manifestare ironică arbitrară și, adesea, lipsită de sens a mitului clasic. Spațiul Hellespont evidențiază discursul imaginației poetice, preluat de generații de poeți, inclusiv de Ovidiu, care este interpretat în legătură cu ficțiunea metateatrală de pe scenă. Shakespeare demontează mitul ovidian al lui Hero și Leander pentru a evidenția dinamica spațiului teatrului, în care metaforele ovidiene pot fi perturbate. În plus, discut despre *Fuimus Troes*, *The True Trojans* a lui Jasper Fisher, anonimele *The Tragedy of Locrine* și *The Tragedy of Caesar's Revenge* pentru a arăta că spațiul îndepărtat al Hellespontului, care se învecinează cu Europa și Asia în est, este transpus către canalul occidental care desparte Marea Britanie antică de continent. Inexactitățile geografice care apar în piese au rolul de a distruge imaginile unei lumi coerente și arată, în schimb, un univers politic instabil în vechea Britanie, dominat de puterea în creștere a Romei.

Aspectul disruptiv al topografiei de scenă a lui Shakespeare și al contemporanilor săi—bazat pe reprezentările dramatice ale povestirilor ovidiene—constă în schimbarea, suprimarea sau chiar inversarea narațiunilor tradiționale derivate din Ovidiu (în principal din *Metamorfoze*, dar și din *Heroidele* și *Tristia*) pentru a sublinia schimbarea, metamorfoza, tranziția sau traducerea. În acest mod, piesele interpretează cultura clasică tradițională reprezentată de povestirile lui Ovidiu în limba teatrului, în care parodia și chiar imaginile grotești sunt folosite pentru a sugera metateatralitatea și intermedialitatea. Indiferent dacă urmăresc metamorfozele spațiale în tragedii și comedii, imaginea lui Cupidon pusă în legătură cu panegiricul elisabetan, reprezentarea eroinelor ovidiene pe scenă sau reprezentările dramatice ale spațiului Hellespont—toate aceste aspecte relevă o utilizare inversă și disruptivă a mitologiilor lui Ovidiu.

Intertextualitatea densă a pieselor oferă ocazia de a crea o topografie specifică preluată din Ovidiu bazată pe mișcarea, interpretarea și chiar agresarea corpului pe scenă. În acest sens, funcția dramatică a corpului în spațiul scenei ia rolul rețelei poetice narative, care este dezvoltată ca o secvență temporală în poeme. Temele, caracterele, spațiile și simbolurile care se suprapun creează un alt Ovidiu pe scenă, a cărui mitologie și topografie disruptivă este radical răsturnată în timpul spectacolului de teatru.

OPERE CITATE

Surse Primare

Anon. *The Tragedy of Caesar's Revenge*. Edited by F. S. Boas. General editor W. W. Gregg. The Malone Society Reprints. Oxford: Oxford UP, 1911.

Anon. *The Lamentable Tragedie of Locrine* (1595). Edited by Ronald B. McKerrow, General editor W. W. Gregg. The Malone Society Reprints. Oxford: Oxford UP, 1908.

d'Avity, Pierre. *The Estates, Empires, & Principallities of the World*. Translated by Edward Grimstone. London: Adam Islip, 1615. STC 988.

Bateman, Stephen. *A Christall Glasse of Christian Reformation*. London: John Day, 1569. STC 1581.

Biddulph, William. *The trauels of certaine Englishmen into Africa, Asia, Troy, Bythinia, Thracia, and to the Blacke Sea*. London: Th. Haueland for W. Aspley, 1609. STC 3051.

Blundeville, Thomas. *M. Blundevile his Exercises, containing sixe Treatises*. London, John Windet, 1594. STC 3146.

Colse, Peter. *Penelopes Complaint: Or, A Mirrour for Wanton Minions*. London: Valentine Sims for H. Iackson, 1596. STC 5582.

Cortés, Martín. *The arte of nauigation*. London: Abell Jeffes for Richard Watkins, 1589. STC 5802.

Cuningham, William. *The cosmographical glasse*. London: John Day, 1559; Amsterdam: Theatrum Orbis Terrarum, 1968.

Fisher, Jasper. *Fuimus Troes, The True Trojans. A Select Collection of Old Plays*. Edited by Isac Reed and Octavius Gilchrist. 12 vols. Vol. 7. London: Septimus Prowett, 1825, pp. 377-456.

Greene, Robert. *The Comicall Historie of Alphonsus, King of Aragon*. In *The Plays and Poems of Robert Greene*. Edited by J. Churton Collins. Vol. I. Oxford, Clarendon Press, 1905.

Hall, Arthur. "To the right Worshipful his very good friend Sir Thomas Cicill, Knight." *Ten books of Homers Iliades*. Translated by Arthur Hall. London: Henry Bynneman, 1581, sig. Aiiij^r–Aiiij^v. STC 13630.

- Holinshed, Raphael. *Chronicles of Englande, Scotlande, and Irelande. The Second volume of Chronicles: Containing the description, conquest, inhabitation, and troublesome estate of Ireland; first collected by Raphaell Holinshed*. London: John Hooker, 1586. STC 13569.
- Hoper, R. *The instruction of a Christian man, in vertue and honestie*. London: Henry Binnemann, 1580. STC 1410a.
- Jonson, Ben. *Bartholomew Fair*. In *The Best Plays of the Old Dramatists: Ben Jonson*. Edited by Brinsley Nicholson. The Mermaid Series. Vol. 2. London: T. Fisher Unwin, 1894.
- Lyly, John. *Gallathea*. In *The Dramatic Works of John Lyly*. Edited by F. W. Fairholt. Vol. 1. London: John Russell Smith, 1858.
- Marlowe, Christopher. *Hero and Leander: begun by Christopher Marloe; and finished by George Chapman*. London: Felix Kingston for Paule Linley, 1598. STC 17414.
- . *The Tragedie of Dido, Queene of Carthage. The Works of Christopher Marlowe*. Edited by C. F. Tucker Brooke. Oxford: Clarendon Press, 1910.
- Marston, John. *The Insatiate Countess*. In *The Works of John Marston*. Edited by A. H. Bullen. Vol. 3. Boston: Houghton, Mifflin and Company, 1887, pp. 125-243.
- Medina, Pedro. *The arte of nauigation*. London: Thomas Dawson, 1581. STC 17771.
- Mela, Pomponius. *The worke of Pomponius Mela. the cosmographer*. Translated by Arthur Golding. London: John Charlewood for Thomas Hacket, 1585. STC 17785.
- Norden, John. *Speculum Britanniae. The first parte of an historical and chorographical description of Middlesex*. London: Elliot Court's Press, 1593. STC 18635.
- Nicolay, Nicolas de. *The nauigations, peregrinations and voyages, made into Turkie*. Translated by T. Washington the Younger. London: Thomas Dawson, 1585. STC 18574.
- Ortelius, Abraham. *An epitome of Ortelius his Theater of the world ... Theatrum Orbis Terrarum*. London [Antwerp]: H. Swingenij for Iohn Norton, 1601. STC 18857.
- . *Theatrum orbis terrarum Abrahami Ortelii Antuerp. geographi regii. The theatre of the whole world: set forth by that excellent geographer Abraham Ortelius*. London: Officina Plantiniana, 1608. STC 18855.
- Ovid. *Loves schoole Publii Ovidii Nasonis de arte amandi, or, The Art of Loue*. Translated by Thomas Heywood. Gedrukt tot Amsterdam: By Nicolas Iansz. Visscher, [ca. 1625]. STC 18935.5.

- . *The xv Bookes of P. Ovidius Naso: Entitled Metamorphosis*. Translated by Arthur Golding. London: William Seres, 1567. STC 18956.
- . *The Heroides*. Translated by Harold Isbell. London: Penguin Books, 1990.
- . *The Heroycall Epistles of the Learned Poet Publius Ovidius Naso, in English Verse*. Translated by George Turberville. London: Henry Denham 1567. STC 18940.
- . *Tristia. Ex Ponto*. Translated by A. L. Wheeler. Revised by G. P. Goold. Loeb Classical Library 151. Cambridge, MA: Harvard UP, 1924.
- Plutarch. *The lives of the noble Grecians and Romanes compared together*. Translated by Thomas North. London: Thomas Vautroullier and Iohn Wight, 1579. STC 20066.
- Shakespeare, William. *William Shakespeare: The Complete Works*. Edited by Stanley Wells and Gary Taylor. The Oxford Shakespeare. 5th ed. 1988. Oxford: Clarendon Press, 1992.
- Solinus, Caius Julius. *The excellent and pleasant worke of Iulius Solinus Polyhistor*. Translated by Arthur Golding. London: I. Charlewoode for Thomas Hacket, 1587. STC 22896.5.
- Stradling, John. *A direction for trauailers. Taken out of Iustus Lipsius*. Translated by John Stradling. London: By R. B[ourne] for Cutbert Burbie, 1592.
- Stubbes, Phillip. *The anatomie of abuses*. London: John Kingston for Richard Jones, 1583. STC 23376.
- Virgil, *The Aeneid*. Translated by Robert Fitzgerald. New York: Random House, 1990.
- Whitney, Geoffrey. *A choice of emblems, and other deuises, for the most part gathered out of sundrie writers, Englished and moralized*. Leiden: Christopher Plantyn, 1586. STC 25438.

Surse Secundare (Selectie)

- Agnew, John. "Space and Place." *The Sage Handbook of Geographical Knowledge*. Edited by John Agnew and David. N. Livingstone. London: Sage Publications, 2011, pp. 316–330.
- Barret, J. K. "Chained Allusions, Patterned Futures and the Dangers of Interpretation in *Titus Andronicus*." *English Literary Renaissance*, 2014, vol. 44, no. 3, pp. 452–485.
- Bate, Jonathan. *Shakespeare and Ovid*. 2nd ed. 1993. Oxford: Clarendon Press, 2001.
- Belsey, Catherine. *The Subject of Tragedy: Identity and Difference in Renaissance Drama*. London and New York: Methuen, 1985.

- Berger, Harry, Jr. *A Fury in the Words: Love and Embarrassment in Shakespeare's Venice*. New York: Fordham UP, 2013.
- Blomley, Nicholas. "Disentangling Property: Performing Space." *Performativity, Politics and the Production of Social Space*. Edited by Michael R. Glass and Reuben Rose-Redwood. Routledge Studies in Human Geography. London: Routledge, 2014, pp. 147–75.
- Booth, Stephen. "On the Eventfulness of *Hero and Leander*." *Christopher Marlowe the Craftsman: Lives, Stage and Page*. Edited by Sarah K. Scott and M. L. Stapleton. Burlington, VT: Ashgate, 2010, pp. 125-136.
- Burrow, Colin. "Re-embodiment Ovid: Renaissance Afterlives." *The Cambridge Companion to Ovid*. Edited by Philip Hardie. Cambridge: Cambridge UP, 2002, pp. 301-319.
- . *Shakespeare and Classical Antiquity*. Oxford: Oxford UP, 2013.
- . "Shakespeare and Humanistic Culture." In *Shakespeare and the Classics*. Edited by Charles Martindale and A. B. Taylor. Cambridge: Cambridge UP, 2004, pp. 9–27.
- de Certeau, Michel. *The Practice of Everyday Life*. Translated by Steven F. Rendall. Berkeley, CA: U of California P, 1984.
- Enenkel, Karl A. E. "Introduction—The Transformation of the Classics: Practices, Forms, and Functions of Early Modern Commenting." *Transformations of the Classics via Early Modern Commentaries*. Edited by Karl A. E. Enenkel. Leiden and Boston: Brill, 2014.
- Foucault, Michel. "Space, Power and Knowledge." *The Cultural Studies Reader*. Edited by Simon During. 2nd ed. 1993; London: Routledge, 1999, pp. 134–41.
- Freund, Elizabeth. "'Ariachne's broken woof': The Rhetoric of Citation in *Troilus and Cressida*." *Shakespeare and the Question of Theory*. Edited by Patricia Parker and Geoffrey Hartman. 4th ed. 1985; New York and London: Routledge, 1993, pp. 19-36.
- Gay, Penny. *As She Likes It. Shakespeare's Unruly Women*. London and New York: Routledge, 1994.
- Gottlieb, Evan and Juliet Shields. "Introduction." *Representing Place in British Literature and Culture, 1660-1830: From Local to Global*. Edited by Evan Gottlieb and Juliet Shields. 2nd ed. New York: Routledge, 2016, pp. 1–12.
- Hardie, Philip. "Introduction." *The Cambridge Companion to Ovid*. Edited by Philip Hardie. Cambridge: Cambridge UP, 2002, pp. 1–10.

- Harvey, David. *Spaces of Capital: Towards a Critical Geography*. 2nd ed. London and New York: Routledge, 2012.
- Heavey, Katherine. *The Early Modern Medea: Medea in English Literature, 1558-1688*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015.
- Hess-Lüttich, Ernest W. B. "Spatial Turn: On the Concept of Space in Cultural Geography and Literary Theory." *Journal for Theoretical Cartography* 5 (2012): 1–11.
- Hopkins, Lisa. *Shakespeare on the Edge: Border-crossing in the Tragedies and the Henriad*. Burlington: Ashgate, 2005.
- . *Christopher Marlowe, Renaissance Dramatist*. Edinburgh: Edinburgh UP, 2008.
- James, Heather. "Ovid and the Question of Politics in Early Modern England." *Images of Matter: Essays on British Literature of the Middle Ages and Renaissance*. Edited by Yvonne Bruce. Newark, Del.: U of Delaware P, 2005, pp. 92–122.
- . "Ovid in Renaissance English Literature." *The Blackwell Companion to Ovid*. Edited by Peter E. Knox. Oxford: Blackwell Publishing, 2009, pp. 423–441.
- Kingsley-Smith, Jane. *Cupid in Early Modern Literature and Culture*. Cambridge: Cambridge UP, 2010.
- . "Cupid, Idolatry, and Iconoclasm in Sidney's *Arcadia*," *SEL*, vol. 48, no. 1, Winter 2008, pp. 65-91.
- Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Translated by Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell, 1991.
- Lucking, David. "Translation and Metamorphosis in *A Midsummer Night's Dream*." *Essays in Criticism*, April 2011, vol. 61, no. 2, pp. 137–154.
- Lyne, Raphael. *Ovid's Changing Worlds: English Metamorphoses, 1567-1632*. Oxford: Oxford UP, 2001.
- Martindale, Charles. "Introduction." *Ovid Renewed: Ovidian Influences in Literature and Art from the Middle Ages to the Twentieth Century*. Edited by Charles Martindale. Cambridge: Cambridge UP, 1988, pp. 1-20.
- Martindale, Charles and A.B. Taylor, eds. *Shakespeare and the Classics*. Cambridge: Cambridge UP, 2004.
- Martindale, Charles and Michelle Martindale. *Shakespeare and the Uses of Antiquity: An Introductory Essay*. London: Routledge, 1990.

- Matei-Chesnoiu, Monica. "Ovid, *Pontus Euxinus*, and Geographic Imagination." *Geoparsing Early Modern English Drama*. New York: Palgrave Macmillan, 2015, pp. 59–79.
- Meek, Richard. *Narrating the Visual in Shakespeare*. 2nd ed. 2009. London and New York: Routledge, 2016.
- Miola, Robert. *Shakespeare's Reading*. Oxford: Oxford UP, 2000.
- Norton, Elizabeth. *Aspects of Ecphrastic Technique in Ovid's Metamorphoses*. Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Paster, Gail Kern and Skiles Howard, editors. *A Midsummer Night's Dream: Texts and Contexts*. Boston: Bedford/ St. Martin's, 1999.
- Rice, Raymond J. "Cannibalism and the Act of Revenge in Tudor-Stuart Drama." *SEL Studies in English Literature 1500-1900*, vol. 44, no. 2, 2004, pp. 297-316.
- Riggs, David. "Marlowe's Life." *The Cambridge Companion to Christopher Marlowe*. Edited by Patrick Cheney. Cambridge: Cambridge UP, 2004, pp. 24-40.
- Rimell, Victoria. *Ovid's Lovers: Desire, Difference and the Poetic Imagination*. Cambridge: Cambridge UP, 2006.
- Sawyer, Robert. *Marlowe and Shakespeare: The Critical Rivalry*. New York: Palgrave Macmillan, 2017.
- Sharrock, Alison. "Gender and Sexuality." *The Cambridge Companion to Ovid*. Edited by Philip Hardie. Cambridge: Cambridge UP, 2002, pp. 95–107.
- Soja, Edward W. "Preface and Postscript." *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London: Verso, 1989. 1–9.
- . "History: Geography: Modernity." *The Cultural Studies Reader*. Edited by Simon During. 2nd ed. 1993; London: Routledge, 1999, pp. 113–25.
- Spentzou, Efrossini. *Readers and Writers in Ovid's Heroides: Transgressions of Genre and Gender*. Oxford: Oxford UP, 2003.
- Tally, Robert T, Jr. "Introduction: On Geocriticism." *Geocritical Explorations: Space, Place, and Mapping in Literary and Cultural Studies*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, pp. 1–9.
- . "Series Editor's Preface." *Geocriticism and Ecocriticism: Overlapping Territories in Environmental and Spatial Literary Studies*. Edited by Robert T. Tally Jr. and Christine M. Battista. New York: Palgrave Macmillan, 2016, pp. ix–x.

- . “Series Editor’s Preface.” *Spatiality and Symbolic Expression: On the Links between Place and Culture*. Edited by Bill Richardson. New York: Palgrave Macmillan, 2015, pp. ix–x.
- Taylor, A. B., editor. *Shakespeare’s Ovid: The Metamorphoses in the Plays and Poems*. Cambridge: Cambridge UP, 2000.
- Tuan, Yi-Fu. *Space and Place*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1977.
- Valls-Russell, Janice. “Erotic Perspectives: When Pyramus and Thisbe meet Hero and Leander in *Romeo and Juliet*.” *Shakespeare’s Erotic Mythology and Ovidian Renaissance Culture*. Edited by Agnès Lafont. Farnham: Ashgate, 2013, pp. 77–90.
- Wagner, Peter. “Introduction: Ekphrasis, Iconotexts, and Intermediality—the State(s) of the Art(s).” *Icons-Texts-Iconotexts: Essays on Ekphrasis and Intermediality*. Edited by Peter Wagner. Erlin and New York: Walter de Gruyter, 1996, pp. 1–41.
- Weber, William W. “Worse than Philomel”: Violence, Revenge, and Meta-Allusion in *Titus Andronicus*.” *Studies in Philology*, vol. 112, no. 4, 2015, pp. 698–717.
- Weimann, Robert. “Space (in)dividable: *locus* and *platea* revisited.” *Author’s Pen and Actor’s Voice: Playing and Writing in Shakespeare’s Theatre*. Edited by Helen Higbee and William West. Cambridge: Cambridge UP, 2000, pp. 180–215.
- Westphal, Bertrand. *Geocriticism: Real and Fictional Spaces*. Translated by Robert T. Tally, Jr. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- . *The Plausible World: A Geocritical Approach to Space, Place, and Maps*. Translated by Amy D. Wells. Foreword Robert T. Tally, Jr. New York: Palgrave Macmillan, 2013.